

ВІДГУК

**рецензента кандидата юридичних наук, доцента
Людмили Олександрівни Мостепанюк
на дисертацію Козачини Анни Меружанівни на тему
«Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду
Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Вчинення суспільно небезпечних діянь корупційного характеру призводить до нестабільної ситуації всередині держави, як наслідок – нездатності ефективно протидіяти збройній агресії росії проти України. Одним з таких кримінальних правопорушень є декларування недостовірної інформації, яке суттєво впливає на економічну складову держави й авторитет органів державної влади. Крім того, 2022 рік для українського народу ознаменувався набуттям нашою державою статусу кандидата на членство в Європейському Союзі (далі – ЄС). У зв'язку з цим перед Україною поставили певні вимоги щодо подальшого набуття статусу повноправного члена ЄС. Серед таких вимог – необхідність зниження рівня корупції та відновлення процесу декларування майнових статків особами, уповноваженими на виконання функцій держави й місцевого самоврядування.

Нині у Верховній Раді України на опрацюванні знаходиться законопроект, що передбачає відновлення процесу декларування навіть в умовах воєнного стану. У зв'язку з цим постають проблемні питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб за діяння, пов'язані з порушенням антикорупційного законодавства, зокрема за декларування недостовірної інформації.

Отже, отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС зумовило необхідність узгодження національного законодавства з європейським. Крім того, умови війни зумовлюють потребу внести зміни до законодавства, що позначається на правозастосуванні під час притягнення винних до відповідальності за

декларування недостовірної інформації. У зв'язку з цим актуальним є дослідження питань кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення дисертації опубліковано в 12 наукових публікаціях, серед яких три статті – у наукових фахових виданнях України, одна – в зарубіжному науковому періодичному виданні (Республіка Словаччина), вісім тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях.

Дисертацію оформлено згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написано державною мовою з дотриманням наукового стилю. Результати дисертаційного дослідження Козачини Анни Меружанівни, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За характером та змістом розглянутих питань дисертація є системним комплексним дослідженням кримінальної відповідальності за незаконне декларування. Для досягнення поставленої мети, з точки зору методології, дослідження А.М. Козачини базується на основі загальнонаукових та спеціальних методів, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Дисертантка у роботі використала належні емпіричні джерела: результати анкетування 268 працівників слідчих підрозділів Національної поліції України в м. Києві та 10 областях стосовно питань кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації; узагальнені результати вивчення 95 вироків судів у провадженнях про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 366-2 КК України (ст. 366-1 КК України), за період 2015–2023 років; статистичні дані щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366-2 КК України (ст. 366-1 КК України) за 2015–2023 роки.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Результатам дисертаційного дослідження Козачини Анни Меружанівни характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що на основі ґрунтовного вивчення законодавства, наукових праць, слідчої, прокурорської та судової практики, сформовано кримінальної відповідальності за незаконне декларування. У дослідженні сформульовано й обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема, вперше: 1) науково доведено, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у повідомленні про суттєві зміни в майновому становищі також є формою вияву об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України; 2) аргументовано необхідність встановити кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації щодо всіх осіб, які зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) запропоновано доповнити ч. 3–5 ст. 366-2 КК України (з огляду на запропоновані зміни до редакції зазначеної статті) санкціями в таких редакціях: 1) санкцію ч. 3: «карається обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років»; 2) санкцію ч. 4: «карається обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років; 3) санкцію ч. 5: «карається обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції мають прикладний характер, використовуються та можуть бути використані у: 1) законотворчій сфері – під час розроблення (опрацювання) законопроектів про внесення змін до

КК України в частині кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації (лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 5 жовтня 2022 року № 04-27/122022/169036); 2) практичній діяльності – для правильної реалізації кримінального законодавства України в частині кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 5 жовтня 2022 року); 3) освітньому процесі та науково-дослідній роботі – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина», «Кримінальне право. Особлива частина», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кваліфікація окремих видів кримінальних правопорушень», «Особливості кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства», «Кримінальне право: доктринальні та практичні проблеми» (акт Національної академії внутрішніх справ від 24 травня 2023 року).

Оцінка змісту дисертації. Структура роботи А. М. Козачини відповідає встановленим вимогам. Дисертація структурована і складається з анотації, вступу, трьох розділів, та містить дев'ять підрозділів; висновків; списку використаних джерел та додатків. Дисертація викладена державною мовою. Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем дисертації згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкриті мета та завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє легкості та цілісності сприйняття наукового доробку. Анотація викладена державною та англійською мовами.

Аргументовано, що внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – це внесення до електронної форми декларації, розміщеної на офіційному вебсайті НАЗК, відомостей, які підлягають обов'язковому внесенню та повністю або частково не відповідають дійсності, і відправлені до НАЗК декларації з такими відомостями.

Визначено, що декларування недостовірної інформації має формальний склад, і його слід вважати закінченим з моменту вчинення такого суспільно небезпечного діяння, тобто з моменту внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. З огляду на окремі положення Закону України «Про запобігання корупції», декларування недостовірної інформації слід вважати закінченим не з моменту внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації або повідомлення про суттєві зміни в майновому становищі, а з моменту закінчення строку та кількості спроб її виправлення або з моменту закінчення 10-денного строку, необхідного для повідомлення НАЗК про суттєві зміни в майновому становищі.

Обґрунтовано, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у повідомленні про суттєві зміни в майновому становищі також є формою вияву об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України.

Суб'єктом декларування недостовірної інформації є спеціальний суб'єкт декларування, тобто особи, які, відповідно до ч. 1 і 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції», зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Аргументовано необхідність встановити кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації щодо всіх осіб, які зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Констатовано, що диференціації кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації залежно від статусу суб'єкта правопорушення немає. З метою вирішення зазначеного питання запропоновано ст. 366-2 і 366-3 КК України доповнити ознаками, які обтяжують відповідальність, – вчинення діяння службовою особою, яка займає відповідальне становище, і службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

Аргументовано, що декларування недостовірної інформації вчиняють з умисною формою вини, зокрема з прямим умислом. За результатами дослідження розроблено пропозиції для вдосконалення досліджуваної норми та запропоновано її нову редакцію.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження А.М. Козачини рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію А.М. Козачини на тему «Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації», водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. Підлягають детальнішій конкретизації та обґрунтуванню наукові положення новизни дисертації в категоріях «вперше», «удосконалено» та «дістало подальшого розвитку».

2. У підрозділі 1.2 дисертації авторка зазначає, що 14 жовтня 2014 року Законом України «Про запобігання корупції» вперше в Україні було встановлено кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації в ст. 366-1 КК України. 27 жовтня 2020 року ст. 366-1 КК України було визнано неконституційною, відповідно до рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України. 30 грудня 2020 року з КК України виключено ст. 366-1 у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом

декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». КК України було доповнено ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації» та ст. 366-3 «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». 29 червня 2021 року декларування недостовірної інформації було віднесено до кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Водночас авторка не досліджує судову практику щодо винесення рішень у кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. 366-1, а потім і ст. 366-2 КК України. Це дало б змогу визначити, на чому акцентують суди під час прийняття рішення, що своєю чергою вказало на проблемні аспекти притягнення до кримінальної відповідальності за це діяння. На підставі таких даних також можна сформулювати пропозиції щодо зміни ст. 366-2 КК України.

Однак, зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію офіційного опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. При вивченні дисертаційного дослідження, та наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертантка відповідально дотрималась норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота авторки є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок. Дисертація Козачини Анни Меружанівни на тему «Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації» представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у визначенні найбільш перспективних напрямів удосконалення науки кримінального права та суміжних напрямів, відповідає вимогам, визначеним Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами), а також наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 щодо оформлення дисертації, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а авторка дисертації – Анна Козачина – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

**доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Людмила МОСТЕПАНЮК

